

12. Skyddsvärnets samverkan med kriminalvården och socialtjänsten

”Det är ett starkare avståndstagande mot brott i dag, det har också blivit hårdare straff överlag. Men alla politiska partier är överens om att frihetsberövandet är straff nog – det behövs inga straff i straffet. Partierna ligger nära varandra i kriminalpolitiska frågor”.

MARIANNE HÅKANSSON,
TIDIGARE ORDFÖRANDE I SKYDDSVÄRNET

Skyddsvärnet bedriver ett omfattande socialt arbete. Viktigaste samarbetspartners har varit, och är fortfarande, Kriminalvården och socialtjänsten.

En stor förändring har dock skett. Från att ha fått statsbidrag under åttio år, drogs det tillbaka år 1992. Därefter har Skyddsvärnet fått klara sig själv. En anpassning till marknaden blev nödvändig och där är organisationen en av flera aktörer – de flesta stora eller mycket stora – inom vårdsektorn. En styrka är dock Skyddsvärnets mycket långa erfarenhet av rehabilitering av människor vars liv präglas av missbruk och kriminalitet.

Kriminalvården

Har Skyddsvärnet varit en lydlig satellit som Kriminalvården kunnat styra eller har organisationen gått sina egna vägar oberoende av opinioner och myndighetskrav?

Frågan kan naturligtvis inte besvaras på ett entydigt sätt, men vi ställer den i alla fall, för att söka en bild av Skyddsvärnets relationer till myndigheter och av styrelsens agerande gentemot omvärld och personal.

För att över huvud taget kunna ge ett svar på frågan måste vi blicka tillbaka

i historien men även ge en bild av nutiden. Olika reformer inom kriminalvården har på olika sätt inneburit en nära samverkan med Skyddsvärnet. Personer verksamma inom Skyddsvärnet har under åren också rekryterats till olika befattningar både lokalt, regionalt och centralt inom kriminalvården. På så sätt har Skyddsvärnet fungerat som en ”plantskola” för Kriminalvården. Till skillnad från R-förbunden, som bedrivit opinionsbildning mot den traditionella socialvårdens och kriminalvårdens värderingar och lagstiftning, har Skyddsvärnet, som enskild organisation valt att med ett engagemang i människors svårigheter, bemöta deras behov med praktisk verksamhet.

Så började det

I verksamhetsberättelsen från 1911, författad av den förste byråföreståndaren August Wirén, uttrycks tidigt Skyddsvärnets två sidor – självständigheten och det nära samarbetet med och beroendet av kriminalvården. Så här skriver han utifrån en diskussion om behovet av en ny organisation, som hölls den 9 maj 1910 i Svenska Fattigvårdsförbundets lokaler i Stockholm.

”Skyddsvärnet måste givetvis komma i intim samverkan med landets fångvård. Möjligen kunde någon mena att fångvården själv borde organisera och leda sådan verksamhet. Försök har gjorts på flera ställen, men utan att ernå förväntade resultat. Detta är inte att förundra sig över. Fångvården som en statsfunktion kan ej träda i den förbindelse med enskilda räddningsanstalter, press, med flera som är nödvändig för detta arbetes utförande.”

Så kommer själva kärnan i det som skulle forma Skyddsvärnet och dess förhållande till kriminalvården:

”Fångvården har ju enligt sin natur, att handla ex officio, skyddsverksamheten kan ej detta, utan att beröva sig själv en mängd verksamhetsmöjligheter, ofta de allra värdefullaste. Skyddsverksamheten måste därför organiseras under formen av enskild förening. Detta utesluter dock ej att den måste stå i nära förbindelse med fångvården.”

Ett citat som belyser två saker: Nödvändigheten av ett nära förhållande till den offentliga kriminalvården och nödvändigheten av oberoende som en förutsättning

för det direkta, icke myndighetsbundna, förhållandet till de klienter som man skulle arbeta med, dvs. den ”skyddsverksamhet” gentemot enskilda personer som man skulle utveckla.

Viktiga lagar

I Sverige stiftades år 1906 lagarna om villkorlig dom och villkorlig frigivning. År 1918 reformerades den villkorliga domen med möjlighet att ställa den dömde under övervakning. Denna lagstiftning kom i hög grad att påverka Skyddsvärnets verksamhet under den tid som Harald Salomon var jurist i Stockholms rådhusrätt. Salomon gjorde sin studieresa till Amerika när den första lagen om villkorlig dom trädde i kraft i Sverige. När han återvände till sitt arbete i rådhusrätten, för att arbeta enligt den nya lagstiftningen, saknade han en samlad information eller förundersökning om den tilltalades personliga förhållanden. Efter inspiration från sitt studiebesök i Amerika började Salomon själv göra förundersökningar men vann inget gehör för dem i rätten. När Skyddsvärnet startade 1910 fick Salomon, genom Skyddsvärnet med dess auktoritet och helt andra möjligheter att utföra hjälparbete och förundersökningar, en plattform att verka från. På en av rådhusrättens avdelningar började man ta in förundersökningarna i protokollet och efter några år såg man positivt på de förundersökningar som Skyddsvärnet lämnade in.

I en dom för tjuvnadsbrott 1915 dömdes en 16-årig flicka till villkorlig dom. Salomon hade anfört i rätten att om flickan fick villkorlig dom skulle Föreningen Skyddsvärnet vara villig att övervaka henne och efter behov utfärda föreskrifter. Genom domen och domskälen legitimerade domstolen Föreningen Skyddsvärnet den verksamhet de bedrev.

Harald Salomon blev en pionjär genom sitt arbete att inleda verksamhet med förundersökningar (senare personundersökningar) som organiserad form av övervakning. Han kom några år senare att ingå som sakkunnig i utredningen inför 1918 års lag om villkorlig dom och kunde i utredningen driva igenom sina idéer om övervakning och förundersökning av den tilltalades bakgrund och sociala förhållanden. Salomon hade själv arbetat med övervakade genom att uppmana de förundersökta att besöka honom i Skyddsvärnets lokaler. De nya lagarna och Salomons banbrytande arbete i början av 1900-talet, bildade grunden för Skyddsvärnets framtida samarbete med kriminalvården.

Skyddsvärnet har alltså haft stor inverkan när det gäller utvecklingen av påföljdssystemet. Dessutom var Skyddsvärnet en föregångare till den statliga frivårdsorganisationen som inrättades år 1942. När lagen om ungdomsfängelse

började tillämpas år 1938 och framåt, kunde ungdomsfängelseeleverna placeras på Björkahemmet i samband med försöksutskrivning från anstalten och slussas in i samhället. 1973 års kriminalvårdsreform med nya öppenvårdsformer kom att påverka Skyddsvärnets verksamhetsinnehåll liksom de nya lagändringar som trädde i kraft 2007.

Att tillhöra och inte tillhöra

Man biter inte den hand som föder en, är ett slitet uttryck som kan tillämpas på hundratals organisationer, folkrörelser och projekt. Påståendet är absolut inte självklart, det finns exempel på opinionsbildande rörelser som måttat hugg mot de myndigheter och politiska organisationer som de fått pengar av. Inom Skyddsvärnet har det inte varit nödvändigt eftersom kriminalvården, under långa perioder, själv stått för en humanitär inriktning och ett modernt tänkande inom kriminalpolitiken.

Så här skrev Bo Martinsson, dåvarande generaldirektören vid Kriminalvårdsstyrelsen, i ett publicerat manuskript framtaget av Lennart Wälivaara till Skyddsvärnets 75-årsjubileum år 1985:

”Något som slår mig är att det var ett intimt samarbete mellan verkets ledning och Skyddsvärnets ledning under gången tid. Det kan förklaras av att verket tidigare icke hade någon utvecklad frivårdsorganisation och att den praktiska stödverksamheten sköttes av Skyddsvärnet. En annan faktor måste också ha varit den starka idealitet som även vissa chefer och tjänstemän inom verket kände för klienternas svåra situation.”

Återigen bekräftas den något ovanliga situationen att myndigheten inom ett område gör gemensam sak med frivilligorganisationer, i stället för att spjärna emot. Det är inte hela sanningen, men nog har Kriminalvårdsverket hyst helt andra personer än fyrkantiga regelryttare.

Under alla omständigheter är det inte myndigheterna som varit ett rött skynke för Skyddsvärnet. En rymning, enstaka händelser i samband med permission, tillräckligt många ylande löpsedlar i kvällspressen och maskinen har varit igång: Lås in dem! Hårdare tag! Sluta dalta! Berlings rymning, Malexandertragedin, rymningarna från Kumla, Hall, Norrtälje- och Mariefredsanstalterna år 2004, exemplen är många på hur enstaka händelser kan dra med sig opinionen, vars rov politikerna blir.

Att driva en human kriminalpolitik, är ingenting man får några röster på, ska Lennart Geijer ha hävdad. Kanske är det därför som den allmänna opinionen ofta vill vrida tiden tillbaka medan de rättsvårdande myndigheterna driver utvecklingen framåt – om man med framåt menar respekt för människovärde, en human syn på lagbrytaren och en social syn på kriminalitetens orsaker.

En genomgång av Skyddsvärnet tycks bekräfta ett sådant antagande. Kanske är detta också förklaringen till Skyddsvärnets få konflikter med kriminalvårdens myndigheter. Man har helt enkelt inte haft någon idémässig anledning att bli gramse på kriminalvården. Personallianser och smidighet gentemot myndigheten är rent av huvudorsaken till att Skyddsvärnet överlevt så länge, hävdade bland andra Kjell E. Johanson:

”Vi har varit framgångsrika i våra relationer till kriminalvården, därför har vi överlevt. Det har också berott på att det finns ett utrymme i samhället för sociala insatser vid sidan av den offentliga apparaten, med insatser från frivilliga men också med anställda.”

”Det fanns inga komplikationer. Kriminalvården la sig snarare i för lite. Jag kan inte minnas vid ett enda tillfälle någon motsättning med Kriminalvården.”

Man kan bara ta en titt i Skyddsvärnets rullor över styrelseledamöter i dess tidiga och nuvarande historia. Här finns Victor Almquist, överdirektör och chef i fångvårdsstyrelsen fram till dess han tog över ordförandeklubban i Skyddsvärnet 1927. Här finns också Natanael Sandell, byråchef på fångvårdsstyrelsen och ordförande i Skyddsvärnet 1929–1936. Gunnar Engström var både kriminalvårdsdirektör och vice ordförande i Skyddsvärnet på 1980-talet, i dag är han ordförande. Han efterträdde Marianne Håkansson, med ett förflutet som överdirektör i kriminalvården. Sådan är logiken i denna förening; styrelsen rekryteras ovanifrån, klienterna underifrån.

Men Skyddsvärnet har också fungerat som plantskola och rekryteringsbas för Kriminalvården. Bertil Forssell, Skyddsvärnets kanslichef under åren 1930–1934 kom, efter chefskapet på tvångsuppfostringsanstalten Bona, att vara verksam som byråchef på kriminalvårdsstyrelsen under 1950- och 1960-talen. Börje Nyblom, kanslichef under åren 1934–1941, blev en av de fyra skyddskonsulenter som inrättades inom Kriminalvården år 1942. Han kom sedan att vara verksam

som biträdande räjongchef fram till sin pensionering. Börje Nybloms son, Per Nyblom, föreståndare för Björkahemmet under åren 1963–1967, blev senare skyddskonsulent inom Kriminalvården. Ett stort antal tidigare skyddsvärnsanställda har senare haft olika anställningar inom Kriminalvården som skyddskonsulenter och frivårdschefer, frivårds- och kriminalvårdsinspektörer, anstaltschefer, regionchefer m.fl. Detta kan förklara en del när det gäller det nära och långvariga samarbetet som rått mellan Skyddsvärnet och Kriminalvården.

Enligt en artikel av Lennart Wälivaara ville Helmer Eriksson att Skyddsvärnet skulle fungera som en ”informell hjälptrupp till den statliga skyddskonsulentorganisationen”. Förhållandet till myndigheten inom kriminalvården har nog varit lite neurotiskt genom åren. Man är en del av Kriminalvården men inte av myndigheten. Stig Wessman, den förste kanslichefen som inte hade formats av fängelsejobb och kriminalvård, menar att samarbetet med Kriminalvården byggde på personliga relationer. Skyddsvärnets anställda och förtroendevalda gick på samma utbildningar och rörde sig i samma kretsar som kriminalvårdens anställda.

– Det fanns en känsla av att både tillhöra och inte tillhöra.

Dessa ord sammanfattar den svårfångade dubbelheten i Skyddsvärnets relationer till kriminalvården. Man har hållit sin frihet i ära, men ändå insett realiteterna. Avsändaren av löpande bidrag ska nog inte störas för mycket, har man resonerat. Samlevnaden, som kanske gnagde och skavde, fick under alla omständigheter en törn av det som skedde i början av nittioalet, då Kriminalvården upphörde med fasta bidrag till Skyddsvärnets olika verksamheter. Den riktigt nära relationen tog slut.

En ”familjemedlem” som inte alltid varit lydig

Om Skyddsvärnet i någon mening varit en del av kriminalvården, har det varit en familjemedlem som inte gjort vad den blivit tillsagd alla gånger. När Skyddsvärnet fick något i sinnet, så gjorde man det utan att fråga. Framför allt växte denna självständighet fram under sjuttioalet och framåt. Marianne Håkansson om relationen till kriminalvården:

– Under lång tid var Skyddsvärnet nästan som en del av kriminalvården. Men man satte sig på tvären när Kriminalvårdsstyrelsen försökte styra. Även om Skyddsvärnet haft statsbidrag har vi levt vårt eget liv. Vi kan ju negligera vad politikerna säger.

Kanske är det just i den här paradoxen: att både vara ”nästan” en del av kriminalvården och ändå självständig, som både Skyddsvärnet och den del av staten

Tidigare utvecklingschefen vid Stockholms socialförvaltning Ruth Wächter var styrelseledamot i Skyddsvärnet under cirka 20 år fram till början av 2000-talet och fick stor betydelse för tänkandet inom det sociala arbetet.

Foto: Sam Stadener/DN/
Scanpix.

som stått närmast Kriminalvårdsstyrelsen sett möjligheterna. Skyddsvärnet har kunnat bli experimentverkstad, försäkrad av staten och ändå utanförstående. Utan ett betydande mått av självständighet från politiska beslut och trender hade inte experimentlustan och idéerna kunnat spira. På så sätt har hela kriminalvården haft nytta av Skyddsvärnets olika projekt.

Men det var inte alltid Skyddsvärnet kom undan kritisk granskning. Den kom snarare från de egna leden än från kriminalvården eller politiker. En person som haft stor betydelse för tänkandet inom det sociala arbetet i Stockholm är Ruth Wächter, mångårig styrelseledamot i Skyddsvärnet. Hon har haft ett finger med i det mesta som väckt uppmärksamhet inom social verksamhet. Allt sedan det magiska året 1968 har Ruth bedrivit utvecklingsarbete inom det sociala området som utvecklingschef vid Stockholms socialförvaltning. ”Jag var ensam utvecklingsenhet” berättar hon. Några andra anställda med uppgift att fundera på det sociala arbetet fanns inte. Erfarenhet av kriminalvården hade hon fått både på Hall och Håga och på rättspsyket på Långholmen.

Ett bra tag efter det att intresset för kriminalpolitik lagt sig i Sverige, ett bra tag efter det att möten hölls i Medborgarhuset, pensionerades Ruth Wächter och kom in i Skyddsvärnets styrelse. Hennes kritiska blick såg inte bara fördelar i symbiosen med kriminalvården. Den egenskap hos Skyddsvärnet som många lovprisat fick här en förvånad betraktare. Året var 1986 och Ruth hade just tillträtt som ledamot i styrelsen:

– Jag trodde att jag hade kommit till en fristående organisation som kunde göra som den själv ville, i den meningen att den inte var bunden av lagar som formaliserar arbetet och inskränker friheten att pröva på nytt. Men upptäckte till min förvåning att de var styrda av samma föreställningar som myndigheterna. De upplevde sig inte som ett alternativ utan som en resurs för myndigheten, ett verkställighetsorgan. De hade övertagit språket från socialförvaltningen och kallade sina socialarbetare för handläggare, och från kriminalvården anammat föreställningen att det var vård och behandling som skulle bedrivas med de kriminella. Det har jag bekämpat. Vad som behövs är socialt arbete! Jag har alltid tyckt att vård och behandling är missvisande begrepp inom socialt arbete.

De ”goda borgare”, som de första decennierna utgjort Skyddsvärnet och som, enligt Ruth, har lagt grunden till skyddskonsulentorganisationen och funnit nya sätt att bedriva socialt arbete, har efterhand ersatts med nya, som så småningom fastnat i myndigheternas tankeformer.

Något besviken blev hon också i början när hon såg folk från Kriminalvårdsstyrelsen i Skyddsvärnets styrelse, även om hon, liksom många andra, kunde konstatera att de inte styrde verksamheten. ”Kriminalvården betalade, men la sig inte i”, som hon säger. Kanske kan detta uttydas på så sätt att kriminalvården inte behövde lägga sig i en organisation som redan såg sig själv som Kriminalvårdens förlängda arm, under ”pseudonymen” fristående organisation. Men Ruth tror, att de snarare med intresse och förtjusning såg att man här kunde utveckla en social experimentverksamhet som skulle ha varit svår att härbärgera inom ramarna för den egna myndigheten.

– Jag saknade dem när de försvann ur styrelsen. Det hade känts bra att ha dem där på grund av deras kunskap. Tänk bara på mångårige vice ordföranden Gunnar Engström, i dag ordförande sedan 2004 och f.d. chef för kriminalvårdsregionen Stockholm. De var moderna varianter på tidigare epokers ämbetsmän med ett till personlig handling engagerande humanitärt intresse.

Hon gillade definitivt inte begrepp som vård och behandling och skyggade naturligtvis också inför semantiska uppfinningar som kriminalvård – ett begrepp

som smugit sig in i svenska språket ”på ett försåtligt sätt”. Hon gjorde ihärdiga försök att introducera ett tänkande i social kompetens och ordnade seminarier om detta.

– Men det satte inga spår alls.

Efter ett tag förändrades dock synsättet allmänt. Begreppen vård och behandling förlorade sin dominerande roll. För Ruth Wächter gällde det att utveckla klienternas förmåga att relatera till omvärlden så att de inte blev utstötta.

– De som är invandrare – de måste lära sig ”språket”, dvs. ett nytt sätt att uttrycka sig på, säger hon med sin tyska accént.

Samlevnaden tunnas ut

Beroendet av kriminalvården har tunnats ut med åren, det konstaterar även Ruth Wächter. Tidigare direktorn Peter Irvell, håller med i fråga om beroendeställningen till kriminalvården:

– Tidigare var vi beroende av kriminalvården. Nu har vi byggt ut en verksamhet som också riktar sig till socialtjänsten och yngre människor. Vi måste ha flera ben att stå på så att vi inte blir helt beroende av kriminalvården och socialtjänsten.

Den ideella sektorn växer

För 20–30 år sedan tynade den frivilliga rörelsen bort. Nu behövs den igen. Skyddsvärnet är en verksamhet i denna rörelse som överlevt och har erfarenheter som måhända kan omsättas i en ny historisk situation.

Organisationer i Sverige och frivilligt samhällsarbete för stöd åt fångar och deras anhöriga, fattiga m.fl. har funnits sedan förra hälften av 1800-talet. Dessa stöd- och hjälporganisationer kom ofta till efter utländska förebilder. Exempel på hur de påverkat och utvecklat påföljdssystemet, vård- och behandlingsfrågor m.m. är otaliga. Det handlar bland annat om villkorlig dom, villkorlig frigivning, övervakningsverksamhet och eftervård samt personutredningar i brottmål.

Skyddsvärnet är kanske det främsta exemplet på en organisation som påverkat utvecklingen bland annat som föregångare till den statliga frivårdsorganisationen – skyddskonsulentorganisationen – som startade år 1942.

Efter några decennier av en tynande tillvaro för frivilligarbetet, har det sedan 1990-talet tagit allt större plats i samhället. Den ideella sektorn växer snabbare än övriga sektorer. Den rådande politiska uppfattningen i dag år 2010 är att en självständig och oberoende ideell sektor är en viktig garant för demokrati och mångfald.

Om Sveriges frivilliga organisationer ställde in sin verksamhet, skulle det få oerhörda konsekvenser för vårt samhälle. Det frivilliga arbetet i Sverige motsvarar cirka 300 000 helårsarbeten. Det är inte svårt att inse att konsekvenserna för samhället skulle bli stora.

Socialtjänsten

Det faktum att Skyddsvärnets olika verksamheter finansierades av Kriminalvården fram till mitten av 1990- talet innebar inte att det bara var Kriminalvården som placerade sina klienter på Skyddsvärnets behandlingshem utan också socialtjänsten. Endast Björka har uteslutande haft kriminalvårdsklienter, med undantag för 12-stepsperioden 2000–2007.

En förklaring till att socialtjänsten använde sig av Skyddsvärnets olika enheter redan under 1970- talet, är troligen att Skyddsvärnet helt och hållet var finansierat via statliga anslag. Anslagen täckte i stort sett alla kostnader som kunde förhandla om, för dem, fördelaktiga dygnskostnader samtidigt som de fyllde på de platser som Kriminalvården av olika skäl inte tog i anspråk.

År 1994 upphörde abonnemangsavtalen med stat och kommun och ersattes med ramavtal. Det innebar påtagliga ekonomiska problem för Skyddsvärnet och alla dess enheter.

Starkt stöd för socialtjänstens klienter

Under 1970- och 1980- talen fanns det ett starkt stöd inom personalgruppen för att prioritera de av socialtjänstens klienter som sökte frivillig behandling. Under hela 1980-talet deltog Skyddsvärnets personal i många möten, som framför allt Stockholms socialförvaltning anordnade i behandlingsfrågor. Kontaktytan mot socialtjänsten utvidgades så småningom till att även omfatta Stockholms kranskommuner.

Detta samarbete, och det faktum att offentlig upphandling av olika sociala tjänster blev allt vanligare under 1990-talet, gjorde att Skyddsvärnet startade ett antal enheter med inriktning mot socialtjänstens klienter i Stockholmsområdet. Vissa enheter finansierades i första hand genom abonnemangsavtal med en eller flera kommuner.

Att börja sälja platser till socialtjänsten, förutom till kriminalvården, var ett viktigt drag enligt Ruth Wächter. Den processen inleddes med Kjell E. Johanson. Poängen förklarar Wächter så här:

– Det är ju samma människor! Ena gången är de aktuella i kriminalvården,

andra gången i socialtjänsten. Men deras problem är hela tiden desamma. De kanske super eller knarkar och de har oftast svårt att klara vardagslivets krav. De har vad man kan kalla svåra livsproblem.

För Wächter är utvecklingen bort från en ensidig sammanlänkning med Kriminalvården bra. Man måste hitta ett arbetsfält i skarven mellan kriminalvård och socialtjänst, eftersom Skyddsvärnets klienter finns där.

– Det är människor som behöver någon form av särskilt stöd för att kunna leva ett självständigt liv. Någon måste skapa alternativa hjälpformer där de kan utveckla sina ”instrumentella, kommunikativa och kognitiva färdigheter.” Därmed menas i huvudsak att kunna klara arbete, kunna relatera och samverka med andra, förstå sin omvärld, sitt sammanhang och hyggligt kunna utforma sitt vardagsliv. Det måste ske i konkreta sammanhang genom praktiskt handlande.

Så framträder poängen med att inte indefiniera sig i myndigheternas domäner. Friheten att utveckla egna verksamheter har Skyddsvärnet, menar Wächter. Det är svårt att göra det inom myndigheternas ram. Och hon borde veta vad hon talar om, denna kvinna som arbetat i hela sitt liv med utvecklingsarbete inom socialtjänsten.

– Myndigheter rör inte med att bevara kontinuiteten i sådana verksamheter. De måste alltid prioritera kärnan i sin myndighetsutövning, som sker i formaliserade former. Särskilt i besparingstider eller vid sociala förändringar, som ökar tillströmningen av klienter, så vittrar mycket bort av det okonventionella hjälparbetet – som har fria former till sin förutsättning. Som om det var en sorts lyx.

Så avslutar hon sitt resonemang på ett sätt som för tankarna till att historien alltid går igen, fast i olika form. Det blir en appell.

– Det sociala arbetet är en ständig försöksverksamhet, eftersom samhället förändras. Där har frivilligörelserna åter en roll att spela, precis som i början av förra seklet.

Om man ser på vad Skyddsvärnet har gjort under ett sekel, så är det just socialt arbete. Och så länge de inte låtsas göra något annat än just det, är de framgångsrika och nyskapande.

Kontakterna formaliseras

Lagen om offentlig upphandling (LOU) introducerades inom vårdsektorn på 1990-talet. Kontakterna mellan Skyddsvärnet, socialtjänsten och Kriminalvården formaliserades.

Från mitten av år 1990 konkurrerade alltså Skyddsvärnet i Stockholm med

andra, oftast kommersiella aktörer, om de tjänster som upphandlades.

Vissa av Skyddsvärnets tidigare konkurrenter hamnade mycket snart i svårigheter. Ett antal institutioner och behandlingshem lades ner under mycket kort tid, till exempel de flesta som var knutna till RFHL och Daytop och senare Vallmotorp. De var alla stora enheter som vuxit mycket snabbt.

1990-talets upphandlingsförfarande resulterade också i att socialtjänsten inte längre abonnerade på ett antal platser utan bara avtalade om priset på dygnskostnaden. Och det, i sin tur, innebar ytterligare ett steg från den relativa trygghet som samarbetet under de föregående decennierna inneburit.

Synen på missbruksvård förändras

Den tidigare positiva synen på missbruksvård och den ganska generösa synen från socialtjänstens sida på kostnaderna för den, började övergå i en mer kritisk syn på behandling. Den ansågs både för dyr och för ineffektiv.

Den sociala sektorn präglades nu av krav på formella avtal. Nya sociala projekt och enskilda styrelsemedlemmars önskingar om satsningar på vårdinsatser som låg dem varmt om hjärtat, blev underkastade den nya vårdmarknadens villkor med avseende på kostnader, kvalitet och – senare – krav på evidens.

Denna omställningsperiod krävde sina offer även inom Skyddsvärnet. Redan före år 1995 lades tre behandlingshem ner och 35 personer sades upp.

Omställning till marknaden

Socialtjänstens fortsatta upphandlingar från 1995 och framåt, har resulterat i att Skyddsvärnet startat flera nya enheter, vissa av dem direkt anpassade till socialtjänstens behov.

Skyddsvärnet har anpassat sig till marknadens nya upphandlingsformer utan att göra avkall på det ideella arbetet, som starkt förknippas med Skyddsvärnet.

Det ideella arbetet på frammarsch

Skyddsvärnet år 2010, är en välfungerande organisation inom vårdsektorn och en professionell aktör på marknaden. Men organisationen präglas fortfarande av sin historia som en icke vinstutdelande organisation. Det som ibland kallas för ”Skyddsvärnsandan”, med vilket menas allt det som brukar prägla ideellt arbete, går mot en renässans. Skyddsvärnet planerar att förstärka den ideella verksamheten. Skyddsvärnet ska alltid vara ett komplement till den sociala verksamhet som bedrivs inom stat och kommun.